

ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ
«НАУКА ТА ОСВІТА БЕЗ КОРДОНІВ»

*XXXI Міжнародна науково-практична
інтернет-конференція*

*«ЛІТНІ НАУКОВІ ПІДСУМКИ
2020 РОКУ»*

Тези доповідей

Частина 3

04 червня 2020 р.

Дніпро
2020

УДК 0.82

ББК 94.3

Літні наукові підсумки 2020 року: XXXI Міжнародна науково-практична інтернет-конференція: тези доповідей, Дніпро, 04 червня 2020 р. – Ч. 3. – Дніпро: ГО «НОК», 2020 – 64 с.

У збірнику містяться матеріали, подані на XXXI міжнародну науково-практичну інтернет-конференцію «Літні наукові підсумки 2020 року». Для науковців, аспірантів, здобувачів, викладачів та студентів вітчизняних та зарубіжних вищих навчальних закладів та науково-дослідних установ.

Оргкомітет інтернет-конференції не несе відповідальності за матеріали опубліковані в збірнику. У збірнику максимально точно збережена орфографія і пунктуація, які були запропоновані учасниками. Всі матеріали надані в авторській редакції та виражають персональну позицію учасника конференції. Повну відповідальність за достовірну інформацію несуть учасники, їх наукові керівники та рецензенти.

Бібліографічний опис матеріалів міжнародної науково-практичної інтернет-конференції зареєстровано в міжнародній наукометричній базі «*Google Scholar*».

Всі права захищені. При будь-якому використанні матеріалів конференції посилання на джерела є обов'язковим.

ЗМІСТ

ЮРИДИЧНІ НАУКИ

Воробйов В. Д., Лахова О. В. Захисник у кримінальному процесі: проблемні аспекти законодавчого регулювання.....	5
Воробйов В. Д., Чукаєва В. О. Особливості правового статусу дипломатичних працівників України.....	10
Воробйов В. Д., Чукаєва В. О. Кореспонденція ув'язнених в контексті Європейської конвенції з прав людини: проблемні аспекти національного правового регулювання.....	14
Козярук О. О. Порівняльний аналіз кримінальної відповідальності за контрабанду наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів за законодавством України та деяких зарубіжних країн.....	19
Пархуць В. Д., Лахова О. В. Практика Європейського суду з прав людини щодо адвокатської таємниці.....	26
Соловський Є. О., Панфілова Ю. М. Адміністративний примус у публічному праві України.....	30
Шкляр І. В. Дослідження права на медичну допомогу із застосуванням трансплантації у вітчизняних та зарубіжних наукових працях.....	35

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

Горбатюк Т. І., Рудь І. Ю. Фінансові результати як об'єкт внутрішнього контролю.....	40
Наумова М. А., Столяр О. І. Економіко-математичне моделювання ринку праці України.....	43

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ

Artemenko A. I. Functions of the reflexive neurons in the processes of communication with the usage of echo-questions.....	48
Свинаренко Ю. В. Особливості емоційної сфери ІТ-фахівців з різним стажем роботи.....	50
Середа О. Ю. Особливості застосування методики «Професійний тип особистості» Дж. Голланда у процесі професійного самовизначення старшокласників.....	55
Чмутов Ю. В. Погляд на співбесіду програміста та HR-менеджера...	60

ЮРИДИЧНІ НАУКИ

ЗАХИСНИК У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Воробйов В. Д.,

*магістрант кафедри теорії держави і права,
конституційного права та державного управління
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
м. Дніпро, Україна*

Лахова О. В.,

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри адміністративного та кримінального права
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара
м. Дніпро, Україна*

Реформування законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність, введення в дію Кримінального процесуального кодексу України надало нового імпульсу для продовження судово-правової реформи, яка має на меті створення необхідних передумов для реалізації у діяльності органів досудового розслідування, прокуратури, суду положень про те, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю, а утвердження та забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави (ст. 3 Конституції України) [1]. Удосконалення вітчизняного законодавства, поступове наближення його до міжнародних стандартів, прагнення України до інтеграції в європейське співтовариство істотно відбилося на процесуальному положенні захисника в кримінальному провадженні.

В сучасних умовах реформування судово-правоохоронної системи держави деякі питання щодо процесуального положення захисника не втратили своєї актуальності, і викликано це тим, що процесуальне положення захисника в кримінальному провадженні – одна з найскладніших і найактуальніших проблем теорії і практики кримінального судочинства. Від правильного його застосування, відповідно до чинного кримінального процесуального законодавства, залежить вирішення багатьох конкретних питань, пов'язаних з участю захисника в кримінальному процесі, ефективного здійснення функції захисту прав і свобод особи.

Так, одним із найбільш принципових нововведень у правовому регулюванні інституту захисту, яке викликало полярні думки серед вчених та практиків, є обмеження кола осіб, які можуть бути залучені до участі в кримінальному провадженні як захисники.

Так, відповідно до ч. 1 ст. 45 КПК захисником є адвокат, який здійснює захист підозрюваного, обвинуваченого, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, а також особи, стосовно якої передбачається розгляд питання про видачу іноземній державі (екстрадицію) [2]. Аналогічне формулювання міститься в п. 5 ст. 1 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [3]. Також у законодавстві зазначається, що захисником у кримінальному провадженні не може бути адвокат, відомості про якого не внесено до Єдиного реєстру адвокатів України або стосовно якого у такому реєстрі містяться відомості про зупинення або припинення права на зайняття адвокатською діяльністю (ч. 2 ст. 45 КПК). Таким чином, як захисники у кримінальному провадженні можуть залучатися лише адвокати. До речі, відомості щодо Єдиного

реєстру адвокатів України маємо можливість подивитися на офіційному сайті Національної асоціації адвокатів України [4].

Слід наголосити, що у ряді наукових публікацій спостерігається критичне ставлення до цієї новели. Так, В. Ковальська, О. Баганець та ін. вважають, що згадуване положення суперечить низці нормативно-правових актів, зокрема, ч. 3 ст. 22 Конституції України, Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, оскільки обмежує право підозрюваного, обвинуваченого та інших осіб на вільний вибір захисника. Головний їх аргумент зводиться до того, що заборона близьким родичам, опікунам, піклувальникам обвинуваченого, а також іншим фахівцям у галузі права, які за законом вправі надавати правову допомогу особисто чи за дорученням юридичної особи, брати участь у кримінальному провадженні як захисникам, слід розглядати як звуження прав людини, що заборонено Конституцією України [5, с. 96; 6, с. 5; 7].

Також викликає дискусії серед вчених питання щодо встановлення ліміту щодо участі захисників у кримінальному провадженні. Зокрема, новим КПК у ст. 46 встановлено, що одночасно брати участь у судовому розгляді можуть не більше п'яти захисників одного обвинуваченого [2]. До речі, раніше такого обмеження не було встановлено. З цього приводу, експерт Ради Європи Лорена Бахмайер зазначає, що така норма обумовлена суто практичною обмеженістю квадратури зали суду, яка не може вмещувати безліч захисників підозрюваного. Така норма, на думку деяких вчених, визнається такою, що обмежує права підозрюваного та обвинуваченого [8, с. 162].

Наголошується також на тому, що обмеження кола осіб, які можуть бути допущені до кримінального провадження як захисники, лише адвокатами суперечить відомому рішенням Конституційного Суду України від 16 листопада 2000 року № 13-рп/2000 про право вільного вибору захисника [9]. У цьому рішенні вказано, що відповідно до ч. 1 ст.

59 Конституції України підозрюваний, обвинувачений і підсудний можуть обирати захисником своїх прав особу, яка є фахівцем у галузі права і за законом має право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи.

Проте в юридичній науці є й інша протилежна позиція з цього приводу [10, с. 202]. Так, положення чинного КПК про те, що як захисники допускаються лише адвокати, є більш прогресивними, оскільки орієнтовані на забезпечення в кримінальному провадженні кваліфікованого захисту від підозри чи обвинувачення. Вони відповідають загальним тенденціям розвитку інституту правової допомоги в кримінальному процесі, причому не тільки в Україні.

Таким чином, слід підкреслити, що закріплення в КПК України низки важливих новел, що стосуються участі сторони захисту в кримінальному процесі, дозволяє ефективніше, ніж за КПК «радянського» зразка, відстоювати права, свободи та законні інтереси учасників кримінального провадження. Разом із тим, окремі положення КПК вимагають удосконалення в контексті застосування міжнародних стандартів і практик, в тому числі під час здійснення захисту у кримінальному процесі.

Література:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року (зі змінами і допов.) // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 14 квітня 2012 року (зі змінами і допов.) // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 9-10. – Ст. 88.
3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-17 URL : <http://zakon.rada.gov.ua>. (дата звернення 25.05.2020).

4. Офіційний сайт Національної асоціації адвокатів України. URL :<http://erau.unba.org.ua> (дата звернення 25.05.2020).
5. Ковальська В. В. Роль і статус захисника в кримінальному процесі / В. В. Ковальська // Актуальні проблеми застосування нового кримінального процесуального законодавства України та тенденції розвитку криміналістики на сучасному етапі: м-ли Всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 5 жовтня 2012 р.) / МВС України; Харк. нац. ун-т внутр. справ; Кримінологічна асоціація України. – Х. : ХНУВС, 2012. – 668 с.
6. Баганець О. Міфи і реальність за новим КПК України [Текст] // Юридичний вісник України. – 2013. – 19-25 січня (№ 3).
7. Тертишник В. М. Проблеми сучасного кримінального судочинства / В. М. Тертишник // Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. – 2019. – № 4. – С. 207-211.
8. Данилюк Т. М. Сучасне забезпечення права на захист у кримінальному провадженні / Т. М. Данилюк // Форум права. – 2017. – № 3. – С. 158-162.
9. Кримінальний процес України в питаннях і відповідях : навч. посіб./ Л. Д. Удалова, В. В. Рожнова, Д. О. Савицький, О. Ю. Хабло; НАВС. – 3-тє вид. доповн. і переробл. – К. : Вид. дім «Скіф», 2013. – 250 с.
10. Янович Ю. П. Функціональне призначення захисника в кримінальному провадженні / Ю. П. Янович // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Право. – 2016. – № 1082, вип. 16. – С. 200-203.

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ДИПЛОМАТИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ УКРАЇНИ

Воробйов В. Д.,

*магістрант кафедри теорії держави і права,
конституційного права та державного управління
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
м. Дніпро, Україна*

Чукаєва В. О.,

*кандидат історичних наук,
доцент кафедри теорії держави і права,
конституційного права та державного управління
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
м. Дніпро, Україна*

Сучасна криза міжнародних відносин, спроби ревізії усталеного світового порядку в поєднанні зі зміною політичного курсу України вимагають виведення дипломатії на якісно новий рівень. Така специфіка полягає в необхідності одночасного просування Української держави в міжнародний політичний простір та опанування нових відносин у цьому просторі, які ще проходять стадію формування й становлення.

Значення дипломатичної служби в Україні сьогодні суттєво зросло, оскільки Україна обрала шлях утвердження держави як рівноправного учасника міжнародних відносин та посилення свого впливу на світові геополітичні процеси. Водночас очевидним є зв'язок між ефективністю функціонування дипломатичної служби та досконалістю нормативно-правового регулювання кадрових питань: як під час

оновлення складу дипломатичної служби, так і під час оптимізації службової діяльності чинних дипломатичних службовців [1, с. 75].

Діяльність представника дипломатичної служби передбачає діяльність в рамках багатосторонньої дипломатії, якісно нового рівня. Йому треба володіти рисами, що наближають дипломата до політичного діяча: бути хорошим оратором, володіти мистецтвом переконання, освоїти техніку PR. Крім цього, він повинен вміти грамотно редагувати проекти документів, бути в змозі винайти таке формулювання, яка в ході голосування забезпечить найбільшу кількість прихильників. В той же час, дипломат – член делегації своєї країни слід досягти плідного співробітництва з усіма членами делегації, враховуючи інтереси різних груп і відомств, що мають відношення до дискутованих питань. При цьому затребувані і традиційні якості дипломата: бути хорошим парламентарем, мати більший запасом терпіння, наполегливості і разом з тим гнучкості [2, с. 36].

Так, відповідно до ст. 2 Закону України «Про дипломатичну службу», дипломатичний службовець – громадянин України, який займає дипломатичну посаду в органі дипломатичної служби, одержує заробітну плату за рахунок коштів державного бюджету та здійснює встановлені для цієї посади повноваження, безпосередньо пов'язані з виконанням дипломатичних або консульських функцій, а також дотримується принципів дипломатичної служби [3]. Говорячи про працівника дипломатичної служби, преш за все, необхідно зазначити, що він є державним службовцем, адже дипломатична служба – різновид державної служби. У зв'язку з цим, вимоги, які висуваються до державного службовця знаходяться у прямому зв'язку з вимогами до працівника дипломатичної служби.

Слід також констатувати, що поняття «дипломатичний працівник» тісно переплітається з законодавчим визначенням «державний

службовець», який відповідно до Закону України «Про державну службу» є громадянином України, який займає посаду державної служби в органі державної влади, іншому державному органі, його апараті (секретаріаті), одержує заробітну плату за рахунок коштів державного бюджету та здійснює встановлені для цієї посади повноваження, безпосередньо пов'язані з виконанням завдань і функцій такого державного органу, а також дотримується принципів державної служби [4]. Це лише підтверджує той факт, що працівник дипломатичної служби є, перш за все, держаним службовцем, на якого також поширюється і дія Закону України «Про державну службу».

Н. І. Романюк наголошує, що результативність виконання посадових обов'язків – найважливіший показник якості службовця як професіонала. Він обов'язково враховується при вирішенні питань про включення працівника в резерв, багато в чому визначає успішність участі в конкурсі на висування, атестації, при вирішенні питання про присвоєння чергового дипломатичного рангу [5, с. 57].

Дипломатична служба, будучи політичним інститутом сучасної держави, носить універсальний характер. Незважаючи на це, держави світу використовують різні внутрішні організаційні форми для ведення зовнішньої політики у залежності від історичних традицій і зовнішньополітичних завдань [6, с. 420].

Також зауважити, що дипломатична служба є одним з найважливіших елементів державної влади та державного управління. Високий професіоналізм – її найважливіша відмінна риса. Не випадково дипломатів, працівників дипломатичної служби завжди відрізняли широка ерудиція, організованість, культура, вміння ефективно використовувати новітні інформаційні технології, глибоке розуміння історії свого народу.

Таким чином, працівник дипломатичної служби – це не просто громадянин України, який свідомо вступив на службу до структур

зовнішньополітичного відомства, а висококваліфікований фахівець, який сумлінно виконує службові обов'язки в порядку, встановленому державним законом за рахунок державного бюджету. Це державна людина, що представляє та захищає державні інтереси, виступаючи від імені та за дорученням держави у вирішенні питань, що відносяться до його компетенції. Головна якість сучасного дипломата – сумлінність і професіоналізм на службі державі, українському суспільству.

Література:

1. Заболотна Л. В. Правове регулювання дипломатичної служби в Україні. Адміністративне право і процес. – № 3 (17). – 2016. – С. 75-86.
2. Белогубова О. А. Дипломатическое и консульское право [Текст] : учеб.-метод. пособие / О. А. Белогубова, Е. В. Мануилова, А. В. Трояновский ; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.», Каф. междунар. права и междунар. отношений. – О. : Фенікс, 2011. – 214 с.
3. Про дипломатичну службу : Закон України № 2449-VIII від 07 червня 2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2449-19> (дата звернення 24.05.2020).
4. Про державну службу : Закон України № 889-VII від 10 грудня 2015 р. У редакції від 13.02.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19> (дата звернення 24.05.2020).
5. Романюк Н. І. Дипломатичний протокол та етикет: Навчально-методичний комплекс дисципліни. Луцьк. СЛУ ім. Лесі Українки. 2015. 65 с. С. 57.
6. Гончарова А. О. Дипломатична служба як складова частина державної служби України. Актуальні проблеми державного управління, 2011. № 1. С. 420-424.

**КОРЕСПОНДЕНЦІЯ УВ'ЯЗНЕНИХ В КОНТЕКСТІ
ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ З ПРАВ ЛЮДИНИ: ПРОБЛЕМНІ
АСПЕКТИ НАЦІОНАЛЬНОГО ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ**

Воробйов В. Д.,

*магістрант кафедри теорії держави і права,
конституційного права та державного управління
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
м. Дніпро, Україна*

Чукаєва В. О.,

*кандидат історичних наук,
доцент кафедри теорії держави і права,
конституційного права та державного управління
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
м. Дніпро, Україна*

Кореспонденція належить до особистої сфери життя людини, як вбачається із тексту п. 1 ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [1], поряд із іншими видами прав, а саме: приватне життя, сімейне життя та житло. Кореспонденція являє собою комунікативну (безпека та приватність усіх видів листування, телефонних розмов та інших видів приватних комунікацій) складову права на повагу до приватного життя.

Слід зауважити, що пошта є найпоширенішим засобом підтримання зв'язків із зовнішнім світом для ув'язнених та осіб, поміщених у психіатричні установи. З цього приводу є доцільним висвітлення практики ЄСПЛ щодо кореспонденції ув'язнених в контексті ЄКПЛ. Так, спочатку правова позиція суду щодо цього питання була

неоднозначною. Євросуд вважав, що контроль листування, здійснюваний органами влади, є невід'ємною частиною статусу ув'язненого, а тому не є навіть втручанням у право на таємницю кореспонденції, гарантоване п. 1 ст. 8 Конвенції, або цілком виправданий згідно з п. 2 цієї ж статті.

Таким чином, спочатку ув'язнені особи не підпадали під захист ст. 8 Конвенції. Однак пізніше Євросуд зазначив, що ув'язнені особи мають юридичні підстави спиратися на положення п. 1 ст. 8 Конвенції та можуть посилатися на право на повагу до таємниці кореспонденції. Виходячи із цього, будь-які заходи щодо кореспонденції (контроль, обмеження, вилучення, заборона) мають розглядатися як втручання і перевірятися за п. 2 ст. 8 Конвенції. Прослуховування телефонних розмов є одним із найбільш серйозних втручань у приватне життя особи (кореспонденцію). Хоча у ст. 8 Конвенції прямо не йдеться про прослуховування телефонних розмов, але Євросуд неодноразово наголошував, що телефонні дзвінки, які особи отримують у приватному приміщенні чи на роботі, охоплюються змістом понять «приватне життя» і «кореспонденція» в контексті п. 1 ст. 8 Конвенції (рішення Євросуду у справі «Галфорд проти Сполученого Королівства» (1997)). Однак таке право не належить до абсолютних, оскільки держава може його обмежити, дотримуючись викладених вище підстав [2, с. 87]. Разом із тим такі обмеження повинні бути правомірними.

Щодо національного досвіду правового регулювання, то право на таємницю листування телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції для кожного гарантується статтею 31 Конституції України [3]. Право на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції передбачає заборону для будь-кого без згоди особи, яка направляє або одержує листи, спілкується по телефону, телеграфу або за допомогою інших засобів електричного і поштового зв'язку, знайомитися з її листуванням чи іншою кореспонденцією, прослуховувати

її телефонні розмови тощо, а також розголошувати їх зміст або сам факт листування, телефонної розмови, відправлення чи отримання грошового переказу, телеграми та іншої кореспонденції.

Водночас існують винятки, в тому числі, які стосуються засуджених і затриманих. Для засуджених та осіб, які тримаються під вартою право на повагу до кореспонденції є одним із ключових, оскільки листування для цієї категорії осіб є засобом підтримання зв'язків із зовнішнім світом. Проте, на практиці право цієї категорії осіб дуже часто порушується [4, с. 40].

На сьогодні порядок перегляду кореспонденції засуджених осіб та осіб, які тримаються під вартою, здійснюється відповідно до вимог статті 13 Закону України «Про попереднє ув'язнення», статті 113 Кримінально-виконавчого кодексу України, наказу Міністерства юстиції України від 02.07.2013 № 1304/5 «Про затвердження Інструкції з організації перегляду кореспонденції (листування) осіб, які тримаються в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах», наказу Міністерства юстиції України від 18.03.2013 № 460/5 «Про затвердження Правил внутрішнього розпорядку слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України», наказу Міністерства юстиції України від 29.12.2014 № 2186/5 «Про затвердження Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань» [5-7].

Відповідно до зазначених нормативно-правових актів, кореспонденція, яку відправляють особи, що тримаються під вартою, та засуджені, підлягає перегляду адміністрацією установи. Винятки становить кореспонденція, адресована Уповноваженому Верховної Ради з прав людини, Європейському суду з прав людини, а також іншим відповідним органам міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна, уповноваженим особам таких міжнародних організацій, та прокуророві, а також захиснику у кримінальному провадженні, що

здійснює свої повноваження відповідно до Кримінального процесуального кодексу України [8]. Кореспонденція, яку особи, взяті під варту, чи засуджені, направляють вищезазначеним особам, перегляду не підлягає і направляється за адресою протягом доби. Відповідно до статті 113 Кримінально-виконавчого кодексу України окрім зазначеного, кореспонденція, яка адресована суду також не підлягає перегляду [7].

Проте вищеперераховані правові норми не забезпечують засудженим та особам, взятим під варту реалізацію права на безперешкодне та без порушення строків (протягом доби) відправлення кореспонденції. Зазначене протирічить нормам ЕКПЛ, що є підставою для звернення осіб до суду. Слід зауважити, що таке право не належить до абсолютних, оскільки держава може його обмежити, дотримуючись викладених вище підстав. Разом із тим такі, обмеження повинні бути правомірними. Європейський суд у своїй практиці зазначає, що будь-які заходи щодо кореспонденції (контроль, обмеження, вилучення, заборона) мають розглядатися як втручання в приватне життя. Водночас у своїх рішеннях Європейський суд допускає, що «певний контроль листування ув'язнених може мати місце і сам по собі не зачіпає Конвенцію [9, с. 37].

Підсумовуючи, з огляду на практику ЄСПЛ, можна констатувати, що чинні положення національного законодавства не визначають з достатньою чіткістю межі та спосіб здійснення відповідного дискреційного повноваження, наданого органам державної влади стосовно перевірки кореспонденції осіб, узятих під варту. Суд також зазначає, що таке втручання суперечитиме статті 8 Конвенції, якщо воно здійснюється не «згідно із законом», не має однієї або кількох легітимних цілей, зазначених у пункті 2 статті 8 Конвенції, а також не є «необхідним у демократичному суспільстві» для досягнення цих цілей. Аналіз проблемних аспектів забезпечення прав та обов'язків осіб, які утримуються під вартою в Україні через призму європейських стандартів

є важливим та необхідним як з точки зору вдосконалення механізму забезпечення прав та свобод зазначеної категорії осіб, так і з точки зору приведення національного законодавства до вимог та стандартів ЄС, відповідно до взятих на себе зобов'язань Україною та проголошеного на конституційному рівні незворотності європейського та євроатлантичного курсу України.

Отже, на жаль, на сьогодні у вітчизняній правовій системі ще немає чіткого механізму, який би визначав, куди може поскаржитися ув'язнений у разі, коли його умови тримання під вартою є неналежними, в тому числі порушуються його права на таємницю кореспонденції. Здебільшого такі скарги вирішуються за місцем, тобто адміністрацією СІЗО. Тому актуальним є впровадження у законодавство України системи ефективних превентивних та компенсаційних засобів правового захисту таємниці кореспонденції ув'язнених, щоб відповідало європейським стандартам.

Література:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004
2. Фулей Т. І. Застосування практики Європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя: Науково-методичний посібник для суддів. 2-ге вид. випр., допов. К., 2015. 208 с.
3. Конституція України від 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
4. Паліюк В. П. Право на повагу до своєї кореспонденції в контексті статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. *Актуальні питання публічного та приватного права*. 2013. № 3 (03). С. 38–45.
5. Про затвердження Інструкції з організації перегляду кореспонденції

(листування) осіб, які тримаються в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах : Наказ Міністерства юстиції України від 02.07.2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1110-13>

6. Про попереднє ув'язнення : Закон України від 30 червня 1993 року (зі змінами і допов.). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3352-12>

7. Кримінальний виконавчий кодекс України від 11 липня 2003 року (зі змінами і допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15>.

8. Кримінальний процесуальний кодекс України від 14 квітня 2012 року (зі змінами і допов.) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

9. Право на повагу до приватного і сімейного життя, житла і таємниці кореспонденції: Загальні підходи застосування статті 8 Конвенції про захист прав і основних свобод людини (Рим, 1950). Київ: Видавництво «Софія-А», 2014. 104 с.

**ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ
ЗА КОНТРАБАНДУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ
РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ ТА ПРЕКУРСОРІВ АБО
ФАЛЬСИФІКОВАНИХ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ ЗА
ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ ТА ДЕЯКИХ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН**

Козярук О. О.,

аспірант кафедри кримінального права та процесу

Хмельницький університет управління та права

ім. Леоніда Юзькова

м. Хмельницький, Україна

Слід розпочати з того, що звернення до зарубіжного досвіду правового регулювання кримінальної відповідальності за злочини у сфері

обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів: *по-перше*, буде запорукою реалізації порівняльно-правового методу нашого дослідження; *по-друге*, дозволить з'ясувати, які схожості та відмінності, позитивні та негативні моменти існують у кримінально-правових стандартах протидії вказаній групі наркозлочинів в Україні та за кордоном; *по-третє*, допоможе виділити найбільш прийнятні та виважені положення нормотворчості, що існують в іноземних державах, задля удосконалення власного національного кримінального законодавства.

Далі пропонуємо розглянути специфіку «антинаркотичного» зарубіжного кримінального законодавства на прикладі країн Співдружності Незалежних Держав (далі – *СНД*), *Європи, Азії та Сполучених Штатів Америки* (далі – *США*).

Так, більшість держав СНД розділили контрабанду на два самостійних склади злочину. Наприклад, Кримінальний кодекс *Республіки Узбекистан* поділяє контрабанду на два види, які передбачені ст. 246 «Злочини проти громадської безпеки» і ст. 182 «Злочини проти основ економіки» (до них належить економічна контрабанда) [1, с. 35]. Такий спосіб вчинення контрабанди, як використання службового становища (без конкретизації суб'єкта злочину), віднесено до основного складу злочину, передбаченого в ч. 1 ст. 182 КК Республіки Узбекистан. На окрему увагу заслуговує особливо кваліфікований вид контрабанди, вчиненої з підривом митного кордону (ч. 2 ст. 182). На думку Музики А. А., ця ознака може бути врахована і українським законодавцем з метою диференціації кримінальної відповідальності за контрабанду наркотичних засобів і психотропних речовин [2, с. 119]. Як позитивний приклад можна вказати розширене тлумачення в зазначеному законі такої особливо кваліфікуючої ознаки, як організована злочинна група. Згідно з п. «в» ч. 2 ст. 182 КК Республіки Узбекистан, відповідальність настає за

контрабанду, вчинену не тільки самою організованою групою, а й вчинення злочину в її інтересах. Встановлення кримінальної відповідальності для осіб, які не є членами організованої групи, але сприяють її злочинній діяльності є також доцільним [1, с. 61].

У *КК Республіки Білорусь* склад контрабанди закріплено у ст. 228 розд. 25 «Злочини проти здійснення економічної діяльності». Законодавець Республіки Білорусь, на відміну від українського, розширив перелік кваліфікуючих ознак, вказавши в якості такого вчинення контрабанди особою, яка була раніше судима за цей злочин (ч. 3 ст. 228 *КК Республіки Білорусь*) [3, с. 89].

У ст. 248 *КК Республіки Молдова* передбачено додатковий спосіб вчинення контрабанди – «приховування предметів у спеціально виготовлених або пристосованих для цього сховищах», що є доцільним і для українського закону [1, с. 109].

Не менший науковий інтерес кримінальної відповідальності за контрабанду наркотиків становить кримінальне законодавство деяких держав Європи та Азії.

Зокрема, *КК Естонської Республіки* передбачає як кваліфікуючу ознаку вчинення контрабанди службовою особою з використанням службового становища або цивільною особою (ч. 3 ст. 76 *КК*) [4, с. 56-57].

Так, особливостями *КК Франції* є те, що відповідно до ст. 222-34 *створення організованої злочинної групи або злочинної організації*, ціллю якої є виготовлення, вироблення, ввіз, вивіз, транспортування за кордон, незаконне зберігання та розповсюдження наркотичних засобів, – карається довічним позбавленням волі та штрафом 500 000 франків. Порівнюючи зі ст. 305 *КК України*, санкція ч. 2 даної статті передбачає позбавлення волі від 8 до 10 років з конфіскацією майна та ч. 3 ст. 305 *КК України* – від 10 до 12 років позбавлення волі з конфіскацією майна, що є

менш суворими санкціями порівняно із законодавством Французької Республіки.

Разом з тим, Французьке кримінальне законодавство містить розвинуту систему додаткових покарань за контрабанду наркотичних засобів. Зокрема, до фізичних осіб можуть бути застосовані такі види додаткових покарань, як:

- заборона здійснювати професійну або громадську діяльність;
- заборона зберігати або носити зброю строком до 5 років;
- позбавлення водійських прав на строк до 5 років та ін. [5, с. 98-99].

Загалом у кримінальному законодавстві окремих держав світу (зокрема, *Франції, Іспанії*) серед *суб'єктів* низки злочинних дій з наркотиками вказано на юридичних осіб, при цьому покарання та кримінально-правові заходи безпеки, що можуть бути застосовані до таких суб'єктів злочинів, суттєво відрізняються [6, с. 118].

Далі, вважаю за доцільне, розглянути кримінальну відповідальність за окремі злочини у сфері обігу наркотичних засобів на прикладі КК Китайської Народної Республіки (далі – *КНР*).

Зокрема, у КК КНР (Китаю) відповідальність за наркозлочини передбачена ст.ст. 347–357 § 7 «Контрабанда, торгівля, перевезення, виробництво наркотиків» гл. 6 «Злочини проти громадського порядку та порядку управління» Особливої частини та є однією з найсуворіших, оскільки передбачає смертну кару за їх вчинення.

Так, відповідно до ст. 347 КК КНР контрабанда, продаж, транспортування та виготовлення наркотичних засобів караються позбавленням волі на строк 15 років, довічним позбавленням волі або смертною карою, у випадках:

- організації організованої злочинної групи, яка займається контрабандою наркотичних засобів, їх транспортуванням і виготовленням;

- збройного прикриття контрабанди наркотичних засобів;
- опору із застосуванням насилля під час огляду, затримання та арешту осіб, які вчинили злочин;
- участі у міжнародній наркоторгівлі [7, с. 216].

Таким чином, варто констатувати, що покарання, передбачені у санкціях ст. 305 КК України є менш суворими, ніж передбачає чинний КК КНДР за вчинення аналогічного злочину.

Що стосується кримінального законодавства *США* (зокрема, на федеральному рівні), то варто зазначити, що існують досить ефективні кримінально-правові норми про відповідальність за злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин їх аналогів та прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів, що передбачені окремими параграфами гл. 13 «Контроль та попередження зловживання наркотичними засобами» розділу 21 «Продукти харчування та наркотичні засоби» Зведення законів США, яка є частиною Федерального кримінального кодексу та правил [8, с. 315]. Ефективність кримінально-правових норм досягається за рахунок детальної регламентації об'єктивних і суб'єктивних ознак складів наркозлочинів, де чітко визначені категорії і розміри контрольованих речовин (наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів), форм, місця і способів вчинення злочинних діянь, віку та виду суб'єктів таких злочинів, форми та видів вини тощо.

Цікавим фактом кримінального законодавства США є те, що злочином вважається навіть «спроба» порушення антинаркотичного законодавства. В даному випадку термін «спроба» – це умисел особи з метою порушення законодавства у сфері обігу наркотиків та спроба вчинити конкретні дії з метою реалізації задуму [8, с. 415-416]. Разом з тим, контрабанда наркотичних засобів, відповідно до кримінального законодавства США, карається до 40 років позбавлення волі, а з

урахуванням обтяжуючих обставин – смертною карою (у деяких штатах). Важливо зазначити, що організатор та керівник юридичної особи, яка займається виготовленням, імпортом та поширенням наркотичних засобів, несе покарання у вигляді довічного позбавлення волі [8, с. 113].

Таким чином, дослідження зарубіжного досвіду кримінальної відповідальності за злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів показало, що за кордоном існує законодавство, що є аналогічним до національного законодавства, однак воно може бути більш вужчим чи ширшим за ступенем регулювання відповідних суспільних відносин, передбачати специфічні об'єктивні та суб'єктивні ознаки, встановлювати більш чи менш жорстокі покарання тощо. Проте кримінальне законодавство України та проаналізованих країн СНД, Азії, Європи та США мають суттєві відмінності, а саме: це стосується відсутності у розділі XIII КК України норм, які б передбачали відповідальність юридичних осіб, які займаються виготовленням, поширенням та контрабандою наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів, відсутність норми, яка б передбачала відповідальність за організацію контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів, відповідальність працівників правоохоронних структур, які сприяють кримінальним структурам, пов'язаним із наркаторгівлею, суворість санкцій статтей злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, що потребує подальшого вдосконалення та доопрацювання.

Література:

1. Лозовицкая Г. П. Общий сравнительно-правовой комментарий и сравнительные таблицы уголовных кодексов государств – участников

- Содружества Независимых Государств (СНГ) : в 2-х ч. / Г. П. Лозовицкая. – Саратов : [б. и.]. Ч. 2. – 2002. – 681 с.
2. Музика А. А. Відповідальність за злочини у сфері обігу наркотичних засобів / А. А. Музика. – К. : Логос, 1998. – 324 с.
  3. Стрельцов Є. Л. Контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів: склад злочину : наук.-практ. комент. / Є. Л. Стрельцов, А. М. Притула ; Одеса : Фенікс, 2012. – 84 с. : табл. – (Серія: Коментар до законодавства).
  4. Уголовный кодекс Эстонской Республики = The Estonian penal code : с изм. и доп. на 1 авг. 2001 г. / науч. ред. и пер. с эст. В. В. Запезалова. – СПб. : Юрид. центр Пресс, 2001. – 197 с.
  5. Уголовный кодекс Франции / науч. ред. Л. В. Головкин, Н. Е. Крылова ; пер. с франц. и предисл. Н. Е. Крыловой. – СПб. : Изд-во «Юрид. центр Пресс», 2018. – 650 с.
  6. Уголовный кодекс Испании / под ред. и с предисл. Н. Ф. Кузнецовой, Ф. М. Решетникова. – М. : Изд-во «ЗЕРЦАЛО», 2018. – 218 с.
  7. Ахметшин Х. М. Современное уголовное право КНР / Х. М. Ахметшин, Н. Х. Ахметшин, А. А. Петухов. – М. : ИД «Муравей», 2018. – 430 с.
  8. Federal Criminal Code and Rules. – St. Paul, Minn., West Group, 2018. – 1436p.

ПРАКТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ ЩОДО АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ

Пархуць В. Д.,

студент юридичного факультету

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

м. Дніпро, Україна

Лахова О. В.,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри адміністративного і кримінального права

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

м. Дніпро, Україна

За статтею 3 Конституції України утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Адвокатура є тим інститутом, який покликаний здійснювати захист, представництво та надавати правову допомогу [1].

Питання адвокатської таємниці були предметом дослідження низки вітчизняних вчених, серед яких можна виділити наступних: Т. В. Варфоломеева, А. М. Бірюкова, О. Д. Святоцький, О. П. Кучинська, О. Г. Яновська і т.д.

Відповідно до пункту 1 статті 22 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокатською таємницею є будь-яка інформація, що стала відома адвокату, помічнику адвоката, стажисту адвоката, особі, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом, про клієнта, а також питання, з яких клієнт звертався до адвоката, адвокатського бюро, адвокатського об'єднання, зміст порад, консультацій, роз'яснень адвоката, складені ним документи, інформація,

що зберігається на електронних носіях, та інші документи і відомості, одержані адвокатом під час здійснення адвокатської діяльності [2].

Натомість, Європейським судом з прав людини (далі – ЄСПЛ) було викладено основоположні засади гарантії адвокатської таємниці .

Переважна більшість рішень ЄСПЛ щодо адвокатської таємниці стосувалися ст. 6 і 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Розглядаючи заяви в контексті положень статей 6 і 8 Конвенції про захист прав людини і основних свобод, в ряді своїх рішень Європейський суду з прав людини висловив свої правові позиції щодо належних гарантій збереження адвокатської таємниці при проведенні обшуку у адвоката.

Перш за все, ЄСПЛ у справі *Niemietz v. Germany* встановив, що обшук в офісі адвоката являє собою втручання в право на повагу до приватного життя, житла і кореспонденції з точки зору статті 8 Конвенції про захист прав людини і основних свобод [3]. Аналізуючи питання необхідності такого втручання в демократичному суспільстві (з точки зору ч. 2 ст. 8 Конвенції), ЄСПЛ у справі *Iliya Stefanov v. Bulgaria* консолідовано вказав, що «Суд повинен в кожному конкретному випадку вивчити наявність ефективних гарантій проти зловживань або свавілля при проведенні обшуку в відношенні адвоката відповідно до національного законодавства і перевірити, як ці гарантії діяли в даному конкретному випадку. При цьому підлягають розгляду такі елементи:

- строгість правопорушення, в зв'язку з яким здійснюється обшук;
- наявність попередньо виданого судом ордеру, або подальшого судового контролю;
- чи ґрунтувався ордер на наявності обґрунтованої підозри;
- характер проведеного обшуку;

- чи був обшук проведено у присутності незалежного спостерігача в цілях забезпечення неприпустимості вилучення відомостей, які підлягають захисту адвокатською таємницею;
- ступінь можливих наслідків для професійної діяльності та репутації осіб, які постраждали в результаті такого обшуку [4].

Досить цікавим є рішення ЄСПЛ у справі *Tamosius v. The United Kingdom*.

Згідно з цим рішенням, в ході обшуку в офісі юридичної фірми брав участь «радник», призначений Генеральним прокурором, роль якого полягала в тому, щоб давати оцінку кожному документу або предмету, щодо яких може бути заявлено або відомо про поширення на них адвокатської таємниці. «Радник» повинен був встановлювати чи містить окремий документ предмет адвокатської таємниці, а також чи віднесений конкретний об'єкт до предмету обшуку і не підпадає під захист адвокатської таємниці. Заслуговує на увагу те, що даний радник визначав можливість того, що об'єкт за загальним правилом підпадає під режим адвокатської таємниці, але інтереси розслідування переважають інтереси загального імунітету адвокатської таємниці [5].

При цьому раднику були дані вказівки (інструкції), які ясно відображали характер його участі в слідчих діях. Зокрема, йому було повідомлено, що він не є частиною слідчої команди і має право надавати тільки незалежну консультацію [5].

Відповідно до думки ЄСПЛ, в разі участі в обшуку такого незалежного спостерігача, якому були надані докладні інструкції щодо його діяльності, подібне втручання вважається допустимим в демократичному суспільстві [5].

Важливим також є рішення ЄСПЛ у справі *Petri Sallinen and Others v. Finland*. Справа стосувалася обшуку приміщень, що належали заявникові, адвокату, і вилучення певних матеріалів. Поліція зберегла у

себе копію жорсткого диска, який містив, серед іншого, приватні відомості про трьох його клієнтів, які також виступили в якості заявників в Суді. Суд постановив, що мало місце порушення статті 8 Конвенції, вказавши, що оскаржуване втручання не було законним. В цьому відношенні Суд порахував, зокрема, що фінське законодавство не передбачало належних юридичних гарантій, зокрема, положення закону не встановлювали, за яких обставин захищений адвокатською таємницею матеріал міг піддаватися обшуку і вилученню [6].

З огляду на вищезазначене, дуже важливим є те, щоб стандарти щодо адвокатської таємниці, проголошені ЄСПЛ в своїх рішеннях, продовжували імплементуватися в законодавство країн.

Література:

1. Конституція України (1996). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/>
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність (Закон України). (2012). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>.
3. Рішення ЄСПЛ у справі Niemietz v. Germany. (1992) URL: <https://hudoc.echr.coe.int/rus#%7B%22itemid%22%3A%5B%22001-57887%22%5D%7D>.
4. Рішення ЄСПЛ у справі Piiya Stefanov v. Bulgaria. (2008). URL: <https://hudoc.echr.coe.int/rus#%7B%22languageisocode%22%3A%5B%22ENG%22%5D%2C%22appno%22%3A%5B%2265755/01%22%5D%2C%22documentcollectionid%22%3A%5B%22CHAMBER%22%5D%2C%22itemid%22%3A%5B%22001-86449%22%5D%7D>.
5. Рішення ЄСПЛ у справі Tamosius v. The United Kingdom . (2002) . URL: https://library.croner.co.uk/cch_uk/btc/2003-btc-169.
6. Рішення ЄСПЛ у справі Petri Sallinen and Others v. Finland. (2005). URL: <http://echr.ketse.com/doc/50882.99-en-20050927/view/>.

АДМІНІСТРАТИВНИЙ ПРИМУС У ПУБЛІЧНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Соловський Є. О.,

*магістрант кафедри публічно-правових наук
Київський міжнародний університет
м. Київ, Україна*

Панфілова Ю. М.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
завідуючий кафедрою правознавства
Київський міжнародний університет
м. Київ, Україна*

Адміністративний примус, на наш погляд, логічно визначений як регульована адміністративними та процесуальними нормами діяльність уповноважених суб'єктів з розгляду та вирішення конкретних адміністративних справ, які формуються в ході імплементації матеріальних адміністративних норм та деяких інших галузей права у сфері державного управління та адміністративної юстиції.

Тобто, щодо характеру та змісту адміністративного примусу доцільно поєднувати в цій суті як адміністративний, так і судовий компоненти його, беручи за основу адміністративно-судову концепцію.

Примус у державному управлінні використовується для забезпечення: по-перше, цілеспрямованості управління; по-друге, легітимність поведінки учасників управлінських відносин; по-третє, функціонування та захисту встановленого державою режиму, згідно з яким суворо виконуватимуться правові приписи всіх частин

адміністративної системи; по-четверте, належні відносини між усіма учасниками відносин управління.

Важливо констатувати, що система державного примусу у сфері будь-якої діяльності держави, поряд із заходами фінансової, адміністративної та кримінальної відповідальності, а також у сфері оподаткування, включає заходи процесуального примусу, передбачені фінансовим (бюджетним, податковим, валютним), адміністративним та кримінально - процесуальним законодавством [2, с. 33].

Однією ж з проблем адміністративного примусу є відсутність єдності у сприйнятті цього явища, що пояснюється низьким рівнем систематизації законодавства, що регулює ці заходи. У той же час слід зазначити, що це важливо з позицій не тільки доктринального, але й прикладного сприйняття.

Таким чином, забезпечуючи предметну характеристику адміністративного примусу, його слід розглядати в органічному відношенні до державного примусу, визначеного як галузевий тип примусу, заснований на нормах адміністративного права та основне застосування яких має місце в державному управлінні [1, с. 24].

Державний правовий примус як спосіб забезпечення правопорядку повинен застосовуватися виключно на законних засадах спеціально уповноваженими державними органами та особами лише до конкретних суб'єктів права у зв'язку з їх порушеннями. Залежно від того, яку галузь правоохоронних заходів застосовують, прийнято розмежовувати примус у конституційному, цивільному, кримінальному, процесуальному, трудовому, адміністративному праві [2, с. 49].

Застосування адміністративних та примусових заходів здійснюється в порядку, що регулюється адміністративними та процесуальними правилами, в межах адміністративного судочинства, з

відповідною фіксацією результатів виконавчих (юрисдикційних) актів [4, с. 43].

На думку Т. О. Коломєць, адміністративний примус – це особливий різновид державно-правового примусу, тобто визначені нормами адміністративного права способи офіційного фізичного чи психологічного впливу уповноважених державних органів (а в деяких випадках і громадських організацій) на фізичних та юридичних осіб у вигляді особистих, майнових, організаційних обмежень їхніх прав, свобод та інтересів у випадках вчинення цими особами проти-правних діянь (у сфері відносин публічного характеру) або в умовах надзвичайних обставин у межах окремого адміністративного провадження задля превенції, припинення протиправних діянь, забезпечення провадження в справах про правопорушення, притягнення винних осіб до відповідальності, попередження й локалізації наслідків надзвичайних ситуацій [5, с. 66].

Принциповий характер державного управління в ринковому середовищі якісно змінюється, хоча він зберігає свою фундаментальну природу. Здійснення загальних функцій та обслуговування суспільних потреб не перешкоджає застосуванню владно-регулюючих та примусових заходів державного управління, але вони становлять лише допоміжну основу для змісту цих заходів. Лише при підтримці встановленого правопорядку держава залишається непохитною і широко використовує владні та примусові засоби.

І. В. Мельник же розглядає застосування заходів адміністративного примусу в умовах розбудови правової держави. Відповідно до етимології поняття «адміністрація», що означає «управління», він розглядає адміністративний примус як різновид управлінського примусу, що здебільшого застосовують органи державного управління. Засоби адміністративного примусу, що

застосовують різні суб'єкти адміністративно-правових відносин, охороняють переважно такі суспільні відносини, що врегульовані нормами адміністративного права, тобто тими правовими нормами, що регламентують суспільні відносини у сфері управлінської діяльності [7, с. 12].

Досить детально вивчала питання адміністративного примусу Т. О. Коломоєць. Вона аналізувала існуючу адміністративно-примусову політику держави, характеризувала властивості адміністративного примусу, окреслювала основні пріоритетні напрями його подальшого розвитку [5, с. 56].

Суть адміністративного примусу є невід'ємною частиною системи державного управління, яка є одним із найжорстокіших засобів впливу. Ось чому державні чиновники застосовують примус, як правило, у поєднанні з іншими практиками управління. Авторитаризм цього методу незаперечний, але не існує держави, яка б не використовувала його як необхідний засіб управління [3, с. 18].

Адміністративний примус характеризується найвищою питомою вагою, високою мобільністю та здатністю пристосовуватися до конкретних умов та потреб держави. За своєю соціально-правовою природою вона є органічною складовою державного примусу [6, с. 42].

Таким чином адміністративний примус – це застосування органами державної влади (а також судами, суддями), а у випадках делегування відповідних державно-урядових повноважень - громадськими організаціями до встановлених законом заходів, які сприяють виконанню законних обов'язків громадяни, посадові особи з метою припинення протиправних дій, щоб притягнути їх до відповідальності за адміністративні проступки або за громадську безпеку.

Відповідно для ефективної діяльності державних органів щодо застосування примусових заходів вона повинна ґрунтуватися на

принципах законності, гуманізму, демократичності, оптимальності, диференціації цих заходів.

Взагалі заходи примусу мають профілактичну спрямованість і є засобом запобігання та припинення злочинів.

Література:

1. Битяк Ю. П. Адміністративне право України : підручник / Ю. П. Битяк, В. М. Гаращук, О. В. Дьяченко та ін. ; за ред. Ю. П. Битяка. – К. : Юрінком Інтер, 2007. – 544 с.
2. Добрянська Н. В. Актуальні питання законодавчого регулювання адміністративної відповідальності та її систематизації / Н. В. Добрянська // Фінансове право. – 2012. – №3. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Fp_2012_3_11.pdf.
3. Дьоміна О. Адміністративне затримання й огляд як передумови вилучення речей і документів в адміністративно-деліктному провадженні / О. Дьоміна // Підприємництво, господарство і право. – 2011. – №5 (185).
4. Коломоєць Т. О. Адміністративний примус у публічному праві України: теорія, досвід та практика реалізації: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Т. О. Коломоєць. – Х., 2005. – 43 с.
5. Коломоєць Т. О. Класифікація заходів адміністративно-правового примусу / Т. О. Коломоєць // Право України. – 2003. – №2.
6. Комзюк А. Т. Адміністративний примус : деякі загальні проблеми дослідження та правового регулювання в контексті забезпечення прав людини / А. Т. Комзюк // Право України. – 2004. – №4.
7. Мельник М. І. Кримінологічні та кримінально-правові проблеми протидії корупції : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-

виконавче право» / М. І. Мельник ; Національна академія внутрішніх справ України. – К., 2002. – 31 с.

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРАВА НА МЕДИЧНУ ДОПОМОГУ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ТРАНСПЛАНТАЦІЇ У ВІТЧИЗНЯНИХ ТА ЗАРУБІЖНИХ НАУКОВИХ ПРАЦЯХ

Шкляр І. В.,

аспірант кафедри конституційного права та прав людини

Національна академія внутрішніх справ

м. Київ, Україна

Аналіз генезису правової регламентації трансплантації анатомічних матеріалів людині є необхідною умовою для удосконалення надання медичної допомоги людям, які це потребують. У розвинених країнах світу сучасна медична наука швидко розвивається, як наслідок того, що у суспільстві особливо гостро стоїть питання охорони здоров'я.

У той час, як у розвинених країнах світу трансплантація органів є стандартом лікування при багатьох захворюваннях нирок, серця, печінки, легенів, кишківника та інших органів, Україна відстає на 20-25 років у розвитку органної трансплантації [6]. Відповідно Україна потребує реформування правової бази для надання такого виду медичної допомоги як трансплантація. Адже кожна окремо взята операція із пересадки анатомічних матеріалів людині зачіпає права, свободи та законні інтереси великої кількості людей, та потребує детального вивчення та дослідження.

Проблемами правового регулювання трансплантації та донорства присвячені роботи М. І. Авдеєва, З. Л. Волод, А. П. Громова, М. І.

Ковальова, Н. С. Малеїна, М. Н. Малеїної, Н. А. Маргацкої, А. В. Тихомирова, С. С. Шевчук.

Науковий аналіз правових проблем трансплантології, стан її розвитку в Україні та дослідження юридичних моделей трансплантології здійснюється багатьма вітчизняними та зарубіжними науковцями, серед них В. К. Денисов, С. В. Гринчак, М. П. Комаров, О. С. Никоненко, Р. В. Салютін, С. С. Паляниця, К. В. Гребеннікова, Рафаель Матезанс, Беатріс Домінгуез-Гіл, Елізабет Сб, Глорія де ла Роса, Розаріо Марасуелла, Катяна Кабре та інші.

Значну увагу приділено вивченню донорства та трансплантації з боку кримінального права: Г. В. Чеботарьова «Кримінально-правові проблеми трансплантації органів і тканин людини та донорства крові» у 2003 р., С. В. Гринчак «Порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини: підстави кримінальної відповідальності» у 2007 р., А. В. Мусієнко «Запобігання злочинам у сфері трансплантації органів та тканин людини» у 2010 р. Вчені звертають увагу на високу загрозу вчинення злочинів у сфері трансплантації органів та тканин, а також наголошують на необхідності негайного вдосконалення законодавства задля попередження протиправних діянь.

В адміністративному праві питання донорства та трансплантації розглядали у своїх наукових роботах: Е. Е. Комисаренко у дослідженні «Формування механізмів державного регулювання розвитком трансплантології в Україні», О. Г. Пелагеша «Адміністративно-правове забезпечення трансплантації органів та інших анатомічних матеріалів людині в Україні» у 2012 р., І. В. Міщук «Удосконалення адміністративно-правового регулювання трансплантації органів і тканин людини на основі зарубіжного досвіду».

У дослідженні правового регулювання вилучення органів у померлого донора за радянських часів з точки зору цивільного права

відіграла важливу роль робота кандидата юридичних наук Н. А. Маргацької «Гражданско-правовые проблемы донорства и трансплантации» (1984 р.), де вчена вперше дала визначення поняття «донорство» та «трансплантація [1]».

Р. О. Стефанчук у дослідженні «Особисті немайнові права фізичних осіб у цивільному праві» доречно зазначає щодо донорства та трансплантації, зокрема, з приводу прав особи на використання фізичної недоторканості. Вчений розглядає таке право як здатність особи самостійно, вільно розпоряджатись своїм тілом та органами, вилученими після смерті [2].

Г. В. Анікіна у дисертаційному дослідженні на тему «Цивільно-правове регулювання відносин, пов'язаних зі смертю фізичної особи» (2014 р.) стверджує, що смерть особи спричиняє виникнення, зміну правовідносин. Одними з таких правовідносин є трансплантація органів від померлої особи [3].

С. Б. Булеца у дисертаційному дослідженні «Цивільні правовідносини, що виникають у сфері здійснення медичної діяльності: теоретичні та практичні проблеми» (2016 р.) звертає увагу на необхідність врегулювання правовідносин між пацієнтами під час проведення трансплантації. Вчена стверджує, що в Україні діє презумпція згоди, а також зазначає, що існує проблема вчинення правопорушень у сфері пересадки органів [4].

Не менш вагомою є робота І. Р. Пташник «Цивільно-правове регулювання трансплантації в Україні» (2016 р.). Вчена дає авторське визначення поняття «донорство» (соціально корисна, заснована на вільному волевиявленні, діяльність громадянина (донора), яка полягає у безоплатному наданні крові, органів та тканин медичній установі для лікування реципієнта) та «трансплантація» (вид медичної послуги, що сприяє реалізації конституційного права громадян на охорону життя та

здоров'я та полягає в проведенні хірургічної операції з пересадки органів та тканин та здійснюється медичним закладом за згодою реципієнта) (с 38.), також вказує, що право на трансплантацію можна віднести до права на охорону здоров'я, що значну увагу приділяє механізму регулювання трансплантації [5].

В цілому огляд літератури показує, що дослідження трансплантації анатомічних матеріалів людині, як методу надання медичної допомоги, а відповідно забезпечення конституційного права людини в Україні не піддавалося системному аналізу та комплексному науковому дослідженню, а відповідно на даний час є актуальним як для науки так і для практики правового регулювання.

Література:

1. Маргацкая Н. А. Гражданско-правовые проблемы донорства и трансплантации: дисс..канд.юрид.наук: 12.00.03.Москва, 1984.180 с.
2. Стефанчук Р. О. Особисті немайнові права фізичних осіб у цивільному праві: автореф.дис.на здобуття наук.ступеня д-ра юрид.наук:спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право». Київ, 2007.41 с.
3. Анікіна Г. В. Цивільно-правове регулювання відносин, пов'язаних зі смертю особи: автореф.дис. на здобуття наук. ступеня канд.юрид.наук: спец.12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право». Київ, 2014. – 16 с.
4. Булеца С. Б. Цивільні правовідносини, що виникають у сфері здійснення медичної діяльності: теоретичні та практичні проблеми: дис. ..д-ра юрид.наук: 12.00.03. Одеса,2016. 375 с.
5. Пташник І. Р. Цивільно-правове регулювання трансплантації в Україні: дис...канд.юрид.наук: 12.00.03. Київ, 2016. 211 с.

6. Проблеми та перспективи розвитку системи трансплантації в Україні // Новини МОЗ України. – 27.03.2017. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://moz.gov.ua/article/news/problemi-ta-perspektivi-rozvitku-sistemi-transplantacii-v-ukraini-scho-zavazhae-rjatuвати-tisjachi-ukrainciv-za-dopomogoju-transplantacii>

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ ЯК ОБ'ЄКТ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ

Горбатюк Т. І.,

студентка механіко-математичного факультету

Миколаївський національний університет

імені В. О. Сухомлинського

м. Миколаїв, Україна

Рудь І. Ю.,

кандидат економічних наук,

доцент кафедри фінансів та обліку

Миколаївський національний університет

імені В. О. Сухомлинського

м. Миколаїв, Україна

В сучасних економічних відносинах велика увага приділяється бухгалтерському обліку фінансових результатів та контролю за управлінням суб'єкта господарської діяльності. Задля успішного функціонування підприємства, ефективного використання ресурсів, підвищення виробничих потужностей та рівня рентабельності необхідний повсякденний внутрішній контроль. Але при цьому, дана система повинна бути економічно вигідною, тобто затрати на її функціонування повинні бути менше за затрати підприємства в умовах її відсутності.

Дослідженнями питань організації внутрішнього контролю фінансових результатів займалися такі вчені, як: Дерій В. А. [1], Корінько

М. Д. [2], Дубініна М. В. [3], Ф. Бутинець, С. Шипіна, Т. Шматковська та інші.

Система внутрішнього контролю підприємства призначена для: своєчасного складання документації; організації системи внутрішнього аудиту; контролю щодо дотримання необхідних дій в процесі господарських операцій; контролю за активами та документацією; оцінкою та набором персоналу, який заслуговує на довіру.

На сьогоднішній день особлива увага приділяється контролю за обліком фінансових результатів. Внутрішній контроль повинен забезпечувати аналіз всієї діяльності підприємства, що надасть можливість впливати на кінцевий результат. Фінансовим результатом підприємства є його збиток або прибуток. Левова частка прибутку становить прибуток від реалізації продукції, робіт та послуг. Фінансовий результат розглядають як різницю між доходами та витратами підприємства за певний період часу.

Контроль за формуванням фінансових результатів визначає перевірку правильності визначення фінансового результату, а саме – чистого прибутку. Це дає можливість для контролю формування певних видів доходів.

Серед основних проблем внутрішнього контролю за фінансовими результатами слід виділити такі [1]:

- визначення впливу факторів на систему внутрішнього контролю;
- складність у методичному забезпеченні та визначенні етапів, методів та засобів контролю;
- впорядкування системи завдань, об'єктів та інформаційного забезпечення.

Система внутрішнього контролю передбачає: попередній контроль (із зазначенням основних вимог щодо формування, розподілу та використання фінансових результатів); поточний контроль (оцінка

формування фінансових результатів в ході операційної, фінансової та інвестиційної діяльності); наступний контроль (моніторинг за системою розподілу та використанням фінансових результатів у частині сплати до бюджету, поповнення статутного капіталу, розширення виробництва або соціального забезпечення) [2, с. 440].

За характером матеріалу, з урахуванням якого проводиться, контроль підрозділяється на документальний (формальний) і фактичний.

Джерелами інформації для документального (формального) контролю служать первинні документи, реєстри бухгалтерського обліку, бухгалтерська, статистична і оперативно-технічна звітність, нормативна, проектно-конструкторська, технологічна та інша документація.

Фактичний контроль виходить з вивченні фактичного стану перевірених об'єктів за даними їх огляду (перерахунку, зважування, лабораторного аналізу та т.п.), тож вона може бути всеосяжним через безперервності господарських ситуацій.

Етапи проведення та узагальнення результатів проведення контролю фінансових результатів [3]: складання плану та програми контролю щодо видів діяльності підприємства; ознайомлення з об'єктами контролю; контроль фінансових результатів на певних об'єктах; порівняння, аналіз та оцінка визначених даних; виявлення відхилень та з'ясування винних та їх відповідальності; формування висновків та пропозицій щодо удосконалення контролю за фінансовими результатами; прийняття необхідних управлінських рішень.

Організація внутрішнього контролю за фінансовими результатами є необхідністю для ефективного попередження і своєчасного виявлення та усунення помилок, порушень, неточностей, та відхилень. Ефективне застосування внутрішнього контролю фінансових результатів на суб'єктах господарства збільшить раціональність прийняття управлінських рішень та сприятиме зростанню розміру прибутку.

Література:

1. Дерій В. А. Контроль за доходами щодо видів діяльності підприємств: завдання, послідовність, результати / В. А. Дерій // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – 2019. – Вип. 2. – С. 151-160.
2. Корінько М. Д. Внутрішній контроль господарської діяльності підприємства / М. Д. Корінько. – Фастів: «Поліфаст», 2018. – 440 с.
3. Дубініна М. В. Інституціональний механізм контролю за формуванням результатів діяльності сільськогосподарських підприємств [Електронний ресурс] / М. В. Дубініна // Управління розвитком. – 2018. – № 7 (128). – Режим доступу: <http://repository.hneu.edu.ua/jspui/bitstream/>

ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ

Наумова М. А.,

*кандидат фізико-математичних наук, доцент,
доцент кафедри математики і математичних методів в економіці
Донецький національний університет імені Василя Стуса
м. Вінниця, Україна*

Столяр О. І.,

*студентка економічного факультету
Донецький національний університет імені Василя Стуса
м. Вінниця, Україна*

Постановка проблеми. Кваліфіковані працівники з високим освітнім та творчим потенціалом відіграють ключову роль у сучасній

економіці. В основному це пов'язано з тим, що час на пристосування до зміни технологій та їх вивчення також обмежений. Освіта стає високопродуктивною формою капітальних вкладень і важливою соціальною гарантією. Чим вищий рівень освіти, тим швидше можна навчатися надалі професійних навичок, набувати нової професії, приймати правильне рішення та мати менше конкурентів на ринку праці. Перехід до фази економічного розвитку, в якій знання є одним із ключових факторів, приніс проблеми для розвитку ринку праці та освіти. Враховуючи, що кінцевим носієм, виробником і споживачем товарів та послуг є людина, то економічний розвиток зможе керувати усім, відповідно, лише через освіту. В даний час актуальним є питання вивчення стану та розвитку ринку праці. Це, в свою чергу, ставить питання будівництва та досліджень, що відповідають сучасним умовам економічного розвитку України та економіко-математичним моделям як одному з ефективних засобів вивчення ринку праці в освіті [1; 3].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У науковій літературі недостатня увага приділяється вивченню економіко-математичного моделювання ринку праці. Зокрема, слід додатково вивчати вплив демографічної ситуації на розвиток цього ринку, інституціональний фактор, вторинну зайнятість, систему стимулів до праці та розробку економічних та математичних моделей, що враховують цей вплив. Проблемою становлення та розвитку ринку праці та його моделювання присвячені праці багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених та економістів, особливо Близнюк В. В., Варшава Л. Є., Воронін В. Т., Гімпельсон В. Е., Джонсон В. Р., Еренберг Р. Д., Єгорова І. Й., Єршова Е. Б., Жаміна В. А. Капелюшнікова Р. І., Карліна М. І., Лібанова Е. М., Лісогор Л. С., Оуен Дж. Д., Перлман Р., Петрова І. Л., Петюх В. М., Рофе А. М., Рощина С. Ю., Скрипниченко М. І., Сміт Р. С. [4].

Метою роботи є дослідження економіко-математичних моделей ринку праці України, що враховують демографічні та інституційні чинники, а також системи мотивації до роботи, вивчення різноманітних проблем та розробка шляхів щодо їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. Оскільки економіко-математична модель заснована на аксіомах, які керуються принципами та гіпотезами, то в такому випадку, щоб бути відповідною досліджуваному об'єкту та мати правильний економічний зміст, її побудові має передувати економічний аналіз об'єкта. Тобто модель повинна базуватися на економічній теорії й відображати об'єктивні процеси та формули. Це дозволить вибрати правильний тип моделі, відтворити структуру та функції досліджуваної економічної системи та зробити висновки, що мають практичне значення. Таким чином, економічна модель ринку праці України повинна базуватися на теоретичних та аналітичних дослідженнях, які вивчатимуть загальну характеристику ринку праці та його характеристики за допомогою дедуктивного аналізу та висновків, отриманих на основі різноманітних припущень [1].

У сучасних умовах, коли відбуваються зміни у трудових відносинах, одним із проявів яких є поява нестандартної зайнятості, ринок праці слід вважати механізмом, який працює на основі соціально-економічних та правових відносин між працівниками, роботодавцями та державою. Оскільки на функціонування ринку праці впливає держава через систему певних законів, то цей вплив має відобразитися в моделі як один із найголовніших факторів. Модель пропозиції ринку праці в Україні повинна враховувати систему мотивації до праці. Крім того, зміна форми власності призводить до того, що особа може мати дохід, не пов'язаний з працевлаштуванням, що також може вплинути на його робочу поведінку. Таким чином, виділяються наступні методи дослідження ринку праці в Україні: абстрагування, аналіз, синтез, математичний та економічний

синтез, індукція та дедукція, систематичний аналіз у визначенні сутності терміну «ринок праці», різноманітні економетричні методи [3].

На сучасному етапі розвитку економіки знання є одним з ключових факторів. Це актуалізує проблеми розвитку освіти, яка, крім всього, стає важливою соціальною гарантією, і, зокрема, дослідження стану та розвитку ринку праці, оскільки вчителі шкіл, професорсько-викладацький склад вищих навчальних закладів безпосередньо є тими людьми, які забезпечують відповідний рівень і якість освіти майбутніх працівників. Впродовж останніх років зберігається диспропорція у віковій структурі та пропозиції праці в різних сферах діяльності. Актуальною залишається проблема вторинної зайнятості, що негативно впливає на якість робочої сили. Це вимагає створення унікальної системи, яка б дозволила зберігати існуючі кадри, більш інтенсивно залучати молодь до педагогічної діяльності, підвищувати загальний рівень якості пропозиції праці в Україні [2].

Висновки. Отже, проаналізувавши проблеми сучасного ринку праці України, стає зрозуміло, що дотримання усіх зазначених умов розроблення і впровадження унікальної системи забезпечення зайнятості населення сприятиме досягненню позитивних результатів у сфері забезпечення продуктивної зайнятості. Впровадження цієї системи також сприятиме сталому соціально-економічному розвитку, функціонуванню вітчизняного ринку праці, збереженню й подальшому розвитку трудового потенціалу працездатного населення України.

Література:

1. Богиня Д. П. Соціально-економічний механізм регулювання ринку праці та зайнятості / Д. П. Богиня, Г. Т. Куліков, В. М. Шамота та ін.. – К.: Ін-т економіки НАН України, 2010. – ст. 300.

2. Приймак В. І. Математичні методи економічного аналізу / В. І. Приймак – К.: Центр учбової літератури, 2011. – ст. 296.
3. Садова У. Регіональні ринки праці: аналіз та прогноз / У. Садова, Л. Семів– Львів: ІРД НАН України, 2010. – ст. 266.
4. Економічне моделювання ринку праці, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5291>.

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ

FUNCTIONS OF THE REFLEXIVE NEURONS IN THE PROCESSES OF COMMUNICATION WITH THE USAGE OF ECHO-.QUESTIONS

Artemenko A. I.,

Senior Lecturer of the Foreign Departement

Kyiv National Economic University named after V. Hetman

Kyiv, Ukraine

A neurobiologist discovered reflexive neurons by detecting the existence of brain cells that are activated when we observe other people's actions. Reflexive neurons automatically reflect other people's behavior in our own brains and allow us to feel what we see. Human behavior can provoke verbal communication, which can be morphological and pragmatic in nature. In the process of pragmatic communication involved the human psyche, which involves the human brain, which contains cells such as neurons. This is because due to the reflexive image in the brain, we ourselves begin to feel the same emotions. Reflexive neurons provide understanding of other people without the use of verbal interaction.

Neurons realize their functions only through the formation of complex neural circuits. There are the following mechanisms of neurons in the formation of neural circuits such as the divergence (the ability of a neuron to establish synaptic connections with other neurons). For example, axons of afferent neurons in the spinal ganglia form synapses on spinal cord motoneurons, on plug-in inhibitory neurons, and on interneurons that give rise to the spinocerebellar pathway. Reflexive neurons are neurons in the brain.

The function performed by reflexive neurons is completely unclear and is the subject of scientific controversy. These neurons can be involved in

understanding other people's actions and learning new skills through imitation. Some researchers argue that reflexive neurons can build as a model of observed events and actions, while others attribute their functions to language-related skills.

It is argued that the activity of reflexive neurons plays a key role in the ability to empathize [1].

Reflexive neurons can explain such phenomena as understanding the emotions and feelings of others, the ability to empathize including representatives of one and different speakers. It has been established that reflexive neurons react differently on the actions of participants of the speech act [2].

In the next dialogue :

Eileen: You're going home?

Murray: *Home?* No. But I'm going to see my sisters just to say hello. I've got to. I suppose.

Eileen: I'm sure...(O'Neil:92)

the echo-question *home?* is used. The reflexive neurons react on the actions of the first speaker creating the echo-question.

We can see the same action in the next dialogue:

Willy: What – what's the secret?

Bernard: *What secret?*

Willy: How – did you? why didn't he ever catch on? (Miller:31)

where reflexive neurons react on the action of the speaker using the echo-question *what secret?* which expresses surprise.

The reflexive neurons can give such impulses which give the chance to predict the actions of other speaker. Thus, assumptions of its intentions and actions are automatically formed.

In the next dialogue:

“Mr. Issacs has been very good to us , and we owe him money”.

“Money, mother?” She cried, “what does money matter?” ”Love is more than money”.(Wild:62)

We can see that the speaker can predict the answer and the echo-questions is used for this.

Thus, we can admit that reflexive neurons are important in creating of echo-questions which can express diferent emotions and feelings of the speaker and needs the further research.

References:

1. Галлезе В., Рицоллати Д., Фогасси Л. Зеркальная часть мозга. *В мире науки*. 2007.№ 3.
2. Романюк В. П. Дзеркальні нейрони та проблеми когнітивної психофізіології. *Наукові записки. Серія «Психологія»*. 2009. Вип. 12. С. 152-159.

ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ ІТ-ФАХІВЦІВ З РІЗНИМ СТАЖЕМ РОБОТИ

Свинаренко Ю. В.,

кандидат психологічних наук,

доцент кафедри психології гуманітарного факультету

Національний аерокосмічний університет

ім. М. Є. Жуковського «ХАІ»

м. Харків, Україна

Зростання виробництва ІТ сфери обумовлює також і зростання фахівців цієї галузі. Спираючись на дані дослідження української бізнес-асоціації компаній, що працюють у сфері інформаційних технологій ІТ

Ukraine Association, можна чітко сказати, що кожен рік кількість працівників ІТ-компаній, а також осіб, що працюють у цій галузі, зростає на 19 %. У 2018 році кількість зайнятих на ринку зросла на 27 тисяч фахівців. Крім цього, в асоціації повідомили, що ІТ послуги посіли друге місце у структурі українського експорту послуг. Емоційне вигорання являє собою одну із даних проблем, специфіка якої полягає в навантаженні та зміні емоційного фону [1; 2]. Програміст багато часу проводить наодинці з комп'ютером, це впливає на особливості спілкування з людьми. Також специфіка даного виду діяльності зачіпає особливості емоційної сфери особистості [3]. З часом може з'являтися байдужість до професійних обов'язків і відчуття особистої некомпетентності.

Враховуючи те, що ІТ-фахівців стає дедалі більше, є необхідним досліджувати особливості зміни їх емоційної сфери.

Актуальність обраної теми зумовлена не лише психологічними та особистісними змінами, а також зниженням продуктивності праці у цій сфері.

Об'єкт дослідження – емоційна сфера особистості. Предмет дослідження – особливості емоційної сфери ІТ-фахівців з різним стажем роботи.

Мета роботи дослідити особливості емоційної сфери ІТ-фахівців з різним рівнем професійного вигорання.

Для вирішення мети і завдань було використано такі методи: методика В. Бойка діагностики рівнів і фаз «емоційного вигорання»; опитувальник на визначення рівня психічного вигорання (МВІ); тест К. Ізарда «Диференціальна шкала емоцій»; методика «Шкала особистісної тривожності Спілберга-Ханіна».

У дослідженні взяли участь 40 фахівців сфери інформаційних технологій, а саме працівники компаній «Code IT», «SindyCode», «IT

Solutions» та ін. віком від 21 до 33 років. Було сформовано дві групи по 20 осіб за стажем роботи. 1 група – стаж роботи до 3-х років, 2 група – стаж роботи понад 3-х років.

Проаналізувавши кожну групу окремо статистично значимі відмінності. Результати представлено в таблицях.

Таблиця 1

Відмінності у виразності домінуючих емоцій серед працівників ІТ-сфери з різним стажем роботи

Показник	Сума рангів (вибірка з досвідом роботи до 3 років)	Сума рангів (вибірка з досвідом роботи від 3 років)	U- емпіричне	Рівень значущості
Інтерес	23,70	15,30	136	0,046*
Гнів	16,40	24,60	118	0,026*
Відраза	16,60	24,40	122	0,035*
Страх	16,83	24,18	126	0,046*

Примітка: $p \geq 0,05$; $p \geq 0,01$

Виходячи з показників представлених в таблиці видно, що у групи ІТ-фахівців з досвідом роботи менше трьох років значимо більш виражена емоція інтересу. Інтерес виникає там, де є щось нове, у нашому випадку це нова робота [3]. Для молодих фахівців інформаційних технологій можуть бути запропоновані зручні умови для праці та розвитку в даній сфері, нові завдання можуть бути простими, а новий матеріал – зрозумілим. Роботодавець може показувати перспективи, «прикрашати» робочий процес, привносити в нього елементи розваги,

заохочувати творчі починання, підкріплювати відчуття успіху, у таких умовах людина, що не звикла до довгої роботи на одному місці проявляє більше зацікавленості в роботі, та намагається відкрити в собі більше потенціалу завдяки мотивації. Для ІТ фахівців з досвідом роботи більше 3-х років виявлено значно більш виражені такі емоції як гнів, відраза і страх. Всі емоції негативного напрямку, що вказує можливе емоційне вигорання та незадоволеність їх теперішнім становищем.

Далі розглянемо особливості типів емоційних реакцій для 2х груп досліджуваних. Результати наведені у таблиці 2.

Таблиця 2

Відмінності у виразності типів емоційних реакцій серед працівників ІТ-сфери з різним стажем роботи

Показник	Сума рангів (вибірка з досвідом роботи до 3 років)	Сума рангів (вибірка з досвідом роботи від 3 років)	U- емпіричне	Рівень значущості
Ейфорична емоційна реакція	29,10	11,90	28	0,0001**
Рефрактерна емоційна реакція	13	28	50	0,0001**

Примітка: $p \geq 0,05^*$; $p \geq 0,01^{**}$

Видно, що існує значима відмінність у виразності емоційних реакцій, а саме ейфорична емоційній реакція властива ІТ фахівців з

досвідом роботи менше 3-х років. Цей результат логічно узгоджується с властивою для цієї групи емоцією інтересу. Для групи з досвідом роботи більше 3 років є властива рефрактерна емоційна реакція. Тобто при більшому досвіді роботи у цій сфері у працівників присутнє зниження активності, захопленості та піднесеного настрою.

Висновки

1. Виявлено, що для ІТ фахівців з досвідом роботи менше 3-х років специфічно властивими є інтерес ейфорична емоційна реакція. Це вказує на певну емоційну піднесеність та захопленість новою роботою. Емоційна сфера досліджуваних у цій групі в цілому має більш позитивне забарвлення.

2. Виявлено, що для ІТ фахівців з досвідом роботи більше 3-х років є властиві такі емоції як страх, гнів та відраз. Серед емоційних реакцій для них є властива рефрактерна. Отже досвід роботи негативно впливає на особливості емоційних переживань та активність працівників у цій сфері.

Отримані результати обумовлюють теми для майбутніх досліджень, а саме проблеми емоційного вигорання ІТ-фахівців.

Література:

1. Балакірева, К. О. Профілактика та подолання професійного та емоційного вигорання / К. О. Балакірева. – Київ, 2015. – 45 с.
2. Кокур, О. М. Психологія професійного становлення сучасного фахівця: монографія / О. М. Кокур. – Київ : ДП «Інформ.-аналіт. агенство», 2012. – 200 с.
3. Санникова О. П. Эмоциональность в структуре личности / Санникова О. П. – Одесса: Хорс., 1995. – 334 с.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДИКИ «ПРОФЕСІЙНИЙ ТИП ОСОБИСТОСТІ» ДЖ. ГОЛЛАНДА У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ

Середа О. Ю.,

аспірант Інституту соціальної та політичної психології

Національна академія педагогічних наук України

м. Київ, Україна

Вік старшокласника, для переважної більшості людей, – це єдиний період, який надає можливість визначити свою професію на усе подальше життя. Старшокласник активно шукає сфери застосування своїх фізичних і психічних можливостей, здійснює в цьому напрямі істотний особистісний вибір. Потреба у самовизначенні та самоствердженні поширюється і на професійну сферу, внаслідок чого частина старшокласників більш чи менш активно реалізує свою особистість, свій професійний профіль, свою мрію та кар'єрні плани у реальному виборі професії.

Процес професійного самовизначення старшокласника є багатостороннім процесом, адже рішення в його віці не приймається самостійно і ізольовано. Це його порівняння уявлень про власну професійну спрямованість та можливості, відчуття себе суб'єктом тієї чи іншої професійної діяльності, внутрішня модель життя з об'єктивною реальністю і відображенням себе в очах оточення. Кожна зацікавлена сторона, що бере участь у процесі виховання старшокласника, має своє уявлення про власну роль, є суб'єктом власних дій і вчинків, має власні очікування [3]. Таке тлумачення вимагає дослідити, як саме змінюється професійний вибір старшокласника до моменту прийняття остаточного рішення щодо вступу у вищу.

Численні дані щодо професійних уявлень містяться у працях Г. Абрамова, М. Молоканова, В. Панок, Р. Мей, К. Роджерс та ін. Є дані про вивчення уявлень про специфіку майбутньої професії у працях А. Бодальова, Л. Деркач, Є. Клімова, а також з проблематики професійного самовизначення і становлення особистості майбутнього фахівця у дослідженнях І. Манохи, Н. Самоукіної, В. Семиченко, Л. Собчик, Т. Титаренко, Н. Чепелевої, С. Чистякова та ін. Най розповсюдженими методиками професійної психодіагностики є методика ДДО (диференційно – діагностичний опитувальник), яка використовується для «відбору на різні професії згідно класифікації типів професій» Є. Клімова [1, с. 72] та методика Дж. Голланда «Професійний тип особистості».

Американським вченим, професором психології, Дж. Голландом запропонована класифікація типів особистості за критерієм професійної спрямованості і придатності. Згідно з цією класифікацією, існує «шість типів професійного середовища і, відповідно, шість професійних типів особистості: реалістичний, інтелектуальний, соціальний, конвенційний, підприємницький, артистичний» [2, с. 359].

Методика Дж. Голланда визначає ступінь зв'язку типу особистості з сферою професійної діяльності, до якої у неї є природні нахили. За допомогою методики ДДО визначають той вид професійної діяльності, якою хотіла б займатись особистість. Для нашого дослідження ми відібрали методику «Професійний тип особистості» Дж. Голланда через можливість визначення професійного типу старшокласника у поєднанні трьох складових: бажання + навички та вміння + інтерес, широкий спектр професій (500), включених у дану класифікацію та можливість за допомогою кодів отримати інформацію про професію, вказуючи на ступінь схожості з визначеними професійними групами, що цілком відповідає інтересам нашого дослідження. Класифікація представлена у виді системи з використанням коду літер (R, J, A, S, E, C),

які визначають професійний тип типологічної теорії Дж. Голланда. Теорія професійного відбору цього американського дослідника розвивалася з початку 70-х років. Методика набула популярності та широко використовується. У 1997 році вона була покладена в основу комп'ютерного тесту «Профорієнтатор» А. Шмелевим. «Професійний тип особистості» використовується для проведення профілактичних консультацій із старшокласниками та абітурієнтами, також за необхідністю оцінки компетентності персоналу у комерційних організаціях. Сьогодні методика широко використовується для профорієнтаційної роботи, у тренінгах та консультаціях, входить до переліку психодіагностичних інструментів для підготовки кадрів SDS-5. За допомогою методики Дж. Голланда ми плануємо розділити загальну сукупність опитуваних на групи по ступеню схожості реально обраної професії та тої, що відповідає професійному типу старшокласника; проаналізувати відповідність ланки: реально обрана професія – професійний тип – професійні прагнення по шкалі адаптованості типів особистості до типів професійного середовища. Принципово новою авторською доробкою є визначення типів професійного вибору старшокласників на основі співставлення професійного профілю старшокласників, їх професії-мрії і реально обраної професії.

Під професійним типом старшокласника розуміємо індивідуальні особливості, що відрізняють його від інших, мають відношення до успішності виконання тієї чи іншої діяльності і наявними навичками. Дж. Голланд розробив класифікатор професій та опитувальник «Професійний тип особистості». Результат такого тесту надає можливість виявити типи професійного вибору старшокласників через збіги та розбіжності між бажаннями, здібностями, навичками, установками та профілем обраної старшокласниками професії.

У нашому дослідженні взяли участь 206 учнів старших класів трьох Київських шкіл, результати оброблені програмою SPSS. В результаті проведення тестування «Професійний тип особистості» Дж. Голланда, співставлення з омріяною професією і професією на яку старшокласник планує подавати документи, ми виявили шість груп старшокласників за професійним вибором (Таблиця 1), де:

Група 1 – старшокласники, у яких реальна професія відповідає омріяній та професійному профілю.

Група 2 – старшокласники, у яких реальна професія відповідає омріяній, та не відповідає професійному профілю.

Група 3 – старшокласники, у яких реальна професія відповідає омріяній, та відповідає професійному типові змішаним чином.

Група 4 – старшокласники, у яких реальна професія не відповідає омріяній, але відповідає професійному профілю.

Група 5 – старшокласники, у яких реальна професія не відповідає омріяній та відповідає професійному типові змішаним чином.

Група 6 – старшокласники, у яких реальна професія не відповідає омріяній та не відповідає професійному профілю.

Таблиця 1

Групи старшокласників за професійним вибором

	Частоти	%	Дійсні %	Накопичуваний %
Група 1	60	28,7	28,7	28,7
2*	1	0,5	0,5	29,2
3*	1	0,5	0,5	29,7
4	75	35,9	35,9	65,6
5*	1	0,5	0,5	66,1

6	71	33,9	33,9	100,0
Всього	209	100,0	100,0	

*у групи 2, 3, 5 віднесена лише одна особа, тому групами називатися не можуть і аналізуватися надалі не будуть.

Таким чином, виокремлено три групи старшокласників з 206 осіб з таким професійним вибором (Таблиця 2):

1. Обрана професія втілює в собі мрії, особистісний професійний профіль та навички старшокласника.
2. Обрана професія не відображає мрію старшокласника, але відповідає професійному профілю старшокласника.
3. Обрана професія не втілює мрії старшокласника та його професійну спрямованість.

Таблиця 2

Кількість старшокласників за типом професійного вибору

Тип професійного вибору	Частота	Процент
Група 1	60	29,1
Група 2	75	36,4
Група 3	71	34,5
Всього:	206	100

Отже, ми визначили типи професійного вибору старшокласників на основі співставлення професійного профілю старшокласників, їх професії-мрії і реально обраної професії. Визначено, що з шістьох теоретично можливих, на емпіричному рівні представлено три типи професійного вибору старшокласників: реальний вибір відповідає

професійному профілю і професії мрії, реальний вибір не відповідає професії мрії, але відповідає професійному профілю, реальний вибір не відповідає професійному профілю і професії мрії. Таким чином, у якості детермінанти передумови професійного самовизначення ми отримали емпіричні дані, компактні оперативні «профілі» професійного вибору, які необхідно вивчити через призму сенсу, яким старшокласники самі наділяють цей процес.

Література:

1. Климов Е. А. Психология профессионального самоопределения. – Ростов на Дону: Феникс, 1996. – 512 с.
2. Психодиагностика и профориентация в образовательных учреждениях / Ред.-сост. Л. Д. Столяренко. – Ростов н/Д: Феникс, 2005. – 416 с.
3. Человек и его профессия / Ред.-сост. А. М. Кухарчук, В. В. Лях, А. Б. Широкова. – Минск: Соврем. слово, 2006. – 544 с.

ПОГЛЯД НА СПІВБЕСІДУ ПРОГРАМІСТА ТА HR-МЕНЕДЖЕРА

Чмутов Ю. В.,

студент факультету інформаційних технологій та менеджменту

Харківський національний університет радіоелектроніки

м. Харків, Україна

У даній роботі пропонується розглянути причини нелюбові програмістів до HR-менеджерів і показати, що насправді ці фахівці не даремно їдять свій хліб і можуть бути дуже корисні для розробників.

Основна проблема полягає не в тому, що HR-менеджер не програміст, а в самій компанії, яка робить менеджера по персоналу

ключовою ланкою в ухваленні рішення про «якість» і прийом (чи не прийом) на роботу такого фахівця, як розробник.

При правильному підході HR-менеджер може бути дуже корисним, як на етапі самої співбесіди, так і підготовки до неї. Будучи хорошим психологом і знаючи специфіку сфери, в якій він працює, HR здатний побачити в кандидатові такі якості, які не завжди помітить фахівець, зосереджений на технічній стороні питання, а відсіваючи на етапі пошуку «неадекватів» і «прокрастинаторів» – значно мінімізувати тимчасові і фінансові витрати компанії.

Розглянемо варіант розподілу обов'язків між HR-менеджером і керівником відділу розробки детальніше.

1. Технічний керівник формує вимоги до кандидата.

Керівник відділу надає перелік необхідних навичок, якими повинен володіти кандидат, які посадові обов'язки виконуватиме, в який відділ буде направлений, чи можлива «робота на відстані», скільки часу є для пошуків, якого рівня потрібний фахівець і так далі.

Інформація про вимоги до кандидата на вакантну посаду потрібна бути структурованою, зведеною в єдину систему критеріїв і вимог (професійних і особистісних) до майбутнього співробітника, що враховує при цьому корпоративні вимоги компанії щодо персоналу, кадрової політики, особливості робочого місця [1, с. 9].

2. HR-менеджер пише і розміщує вакансію, вибирає відповідних кандидатів.

Його зусиллями усі вимоги приводяться до потрібного виду вакансії, вибираються найбільш відповідні майданчики для її розміщення – причому це можуть бути як стандартні ресурси, за типом хедхантера, так і співтовариства соціальних мереж, спеціалізовані портали. Взагалі, будь-які місця, де мешкають потрібні фахівці. Підбір може вестися як очікуваннями відгуку на розміщену вакансію, так і самостійним пошуком

кандидатів для зв'язку з ними безпосередньо. Цей етап роботи HR-менеджера, як і наведені далі, займають чимало часу, тому було б безглуздо і у край нерационально витратити на подібні завдання час технічного фахівця, який коштує набагато дорожче для компанії, як в прямому, так і переносному значенні цього слова.

3. Технічний керівник вибирає, кого запросити на співбесіду.

З тисячі і одного резюме вибрані найбільш відповідні кандидати, які і пропонуються на розгляд керівнику відділу. Він, у свою чергу, переглядає вже відшліфований список і вибирає, кого запросити на співбесіду, а хто, з тих або інших причин, не підходить.

4. HR-менеджер розмовляє з кандидатом.

Наступний етап – співбесіда. Розподіл ролей HR-менеджера і керівника відділу розробки на цьому етапі припускає, що HR не проводить співбесіду з розробником, а розмовляє з ним: розповідає про компанію, умови роботи і інші адміністративні речі, знімаючи цю необхідність з керівника відділу. В ході такої бесіди HR виявляє людські якості і амбіції кандидата, дізнається, чого дійсно хоче людина в плані свого професійного розвитку.

5. Технічний керівник проводить співбесіду з кандидатом.

Зрозуміти, наскільки кандидат обізнаний в плані технічних навичок, і побачити блиск в очах при розмові на теми зі світу ІТ здатний тільки програміст. У розробників загострене чуття «свій-чужий». Перефразовуючи відому приказку, можна сказати, що айтішник айтішника бачить здалека. Тому далі до співбесіди приступає керівник відділу розробки, який спілкується вже на тему досвіду, професійних навичок і, звичайно ж, розглядає кандидата як особу, яка впишеться або не впишеться в його команду.

Практика довела, що професійна HR-команда з великими повноваженнями допомагає бізнесу сформувати високоефективну

організацію, побудувати успішну систему винагороди, забезпечити спадкоємність і розвиток керівників [2, с. 13].

Висновок: отже, є значна частина роботи, яка не повинна виконуватися програмістом. Для неї існують такі фахівці, як HR - менеджери.

Неправильний підхід – перекладати на HR-менеджера усю відповідальність за пошук кандидата. Технічну співбесіду повинен проводити розробник.

При нормальній організації робочого процесу в самій компанії тямущий HR – корисний друг, а не заклятий ворог програміста!

Література:

1. Іванова С. І. Мистецтво підбору персоналу. Як оцінити людину за годину. Москва: Альпіна Бізнес Букс, 2004. 160 с.
2. Кожевникова Т. Ю. HR як він є. Ексмо, 2017. 192 с.

*XXXI Міжнародна науково-практична
інтернет-конференція*

*«ЛІТНІ НАУКОВІ ПІДСУМКИ
2020 РОКУ»*

Тези доповідей

Частина 3